

ประติมากรรมไทย

คำว่า ประติมากรรม นี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Sculpture หมายถึงการปั้น และสลักรวมทั้งการหล่อด้วย การปั้นนั้น เช่นปั้นดิน ปั้นปูน มีวิธีการทั้งการขุด การแกะเอาออก และพอกเติมเข้าไป ส่วนการแกะสลักนั้น มีแต่แกะเอาออกเท่านั้น เช่นแกะสลักหินไม้ เป็นต้น ส่วนการหล่อ นั้น หมายถึงการทำแม่พิมพ์จากรูปที่ปั้นหรือแกะสลักแล้ว เอาพวกทองแดง ทองเหลือง มาหล่ออีกทีหนึ่ง ดังเหล่านี้คือประติมากรรมทั้งสิ้น

เดิมทีเดียว เราเคยพบแต่คำ ปฏิมากรรม และใช้กันแต่คำนี้ ความจริงนี้คำ ปฏิมากรรมนี้ เกิดมาก่อนคำประติมากรรม เพราะว่าคนสมัยโบราณมักจะทำปั้นและสลัก หรือหล่อซึ่งมุ่งมันไปในทางศาสนามากกว่าทางอื่น คนไทยเราก็มักทำเป็นพระพุทธรูป ซึ่งทำกันมานานมาแต่เดิย คิดปั้นที่จะสร้างงานทางการปั้น และสลักหรือการหล่อ ก็มักสร้างพระพุทธรูปนี้แหละ สมัย

ก่อนนั้นจึงเรียกว่า ปฏิมากรรม เพราะคำว่า ปฏิมา หมายถึงรูปที่ทำขึ้น เป็นตัวแทนที่เรามันมีถึงสักการะ พระพุทธรูปจึงเรียกว่า พระปฏิมา (คำว่าพระปฏิมา ในเรื่องอิเหนาไม่ใช่พระพุทธรูป แต่หมายถึงรูปปั้น อาจจะมีรูปปั้นเทพเจ้าอย่างเทวรูปก็ได้)

ต่อมาในสมัยหลัง ๆ นี้ ความตีความทางศาสนา ก็คลายลงไปบ้าง ศิลปินมักจะปั้น สลักและหล่อรูปต่าง ๆ กันออกไป ไม่ใช่พระพุทธรูปอย่างเดียว ฉะนั้นจึงเปลี่ยนจากคำ ปฏิมากรรม มาเป็นประติมากรรม และกรมศิลปากรได้ให้ใช้ศัพท์นี้กันต่อมา ปัจจุบันนี้คำประติมากรรม จึงหมายถึงการปั้น แกะสลัก และหล่อทั่ว ๆ ไป ส่วนปฏิมากรรม หมายถึงพระพุทธรูปเท่านั้น

ประติมากรรมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. *ประติมากรรมอิสระ* หมายถึงประติมากรรมที่เป็นรูปอะไรก็ได้ ที่สร้างขึ้นอย่างอิสระ มิได้นำไปประกอบหรือตกแต่งอะไร เช่นพระพุทธรูป อนุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๖ หรืออนุสาวรีย์ยาเหล็กที่นคร-

ปฐม ก็เป็นพวกประติมากรรมอิสระเช่นกัน

๒. *ประติมากรรมตกแต่ง* หมายถึงประติมากรรมที่ทำขึ้นเพื่อตกแต่งสิ่งต่าง ๆ เช่น โบสถ์ เจดีย์ พระปรางค์ พระพุทธรูป หรืออนุสาวรีย์ต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น พระพุทธรูปเป็นประติมากรรมอิสระ แต่ลวดลายเป็นบัวคว่ำบัวหงาย ซึ่งอยู่พื้นฐานเป็นประติมากรรมตกแต่ง หรือที่หน้าบันของโบสถ์มีลวดลายต่าง ๆ ซึ่งแกะสลักด้วยไม้บ้าง ปูนบ้าง ก็จัดเป็นประติมากรรมตกแต่งเช่นกัน

ทางตะวันตกแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทเหมือนกัน แต่ให้ชื่อประติมากรรมรูปคน กับประติมากรรมตกแต่ง ความจริงแล้วการปั้นรูปสัตว์ ก็มีได้สร้างขึ้นไปตกแต่งอะไร จะเรียกอะไรจึงจะถูก จะเรียกว่าประติมากรรมรูปคน ก็ไม่ใช่รูปคน ฉะนั้นที่เราเรียกว่าประติมากรรมอิสระ จึงนับว่าถูกต้องที่สุดแล้ว

ประติมากรรม ถ้าแบ่งตามลักษณะ ก็แบ่งได้ ๓ ประเภทคือ

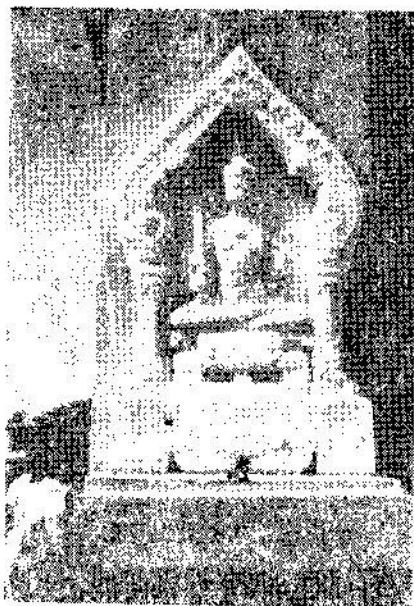

อนุสาวรีย์ ร.๖ เป็นประติมากรรมอิสระ จะสังเกตเห็นรูปปั้นนูนต่ำซึ่งเป็นประติมากรรมตกแต่งอยู่ที่ฐาน

๑. ภาพนูนต่ำ (Bas Relief หรือ Low Relief)

หมายถึงประติมากรรม ที่สร้างนูนขึ้นมาจากพื้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สามารถมองเห็นได้เพียงด้านเดียวเท่านั้น คล้ายกับภาพเขียนมาก แต่ทว่ามีนูนออกมาด้วย อาจจะทำให้ทั้งการปั้น และสลักและหล่อ

๒. ภาพนูนสูง (High Relief) หมายถึงภาพประติมากรรม ที่นูนสูงกว่าภาพนูนต่ำ ซึ่งวิวัฒนาการ

รูปปั้นนูนต่ำ เป็นประติมากรรมตกแต่ง
อยู่ที่นครปฐม

มาจากภาพนูนต่ำนั้นเอง สามารถมองเห็นหรือคลำได้
ทั้ง ๓ ด้าน คือด้านหน้า ข้างซ้ายและข้างขวา ส่วน

ด้านหลังติดกับพื้น อาจจะทำได้ทั้งการปั้น แกะสลัก และหล่อเช่นกัน

๓. *ภาพลอยตัว* (Round Relief) หมายถึง ประติมากรรมที่เป็นรูปลอยตัว มองเห็นและจับต้องได้ รอบด้าน เช่นพระพุทธรูปทรงองค์ อนุสาวรีย์รัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๖ เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า ภาพนูนต่ำและภาพนูนสูงมักจะเป็นประติมากรรมตกแต่ง เช่นภาพเรื่องราวของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งอยู่ที่ฐานอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ดอนเจดีย์ ก็เป็นภาพนูนสูง หรือภาพที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เป็นภาพนูนสูง จัดเป็นประติมากรรมตกแต่งเช่นกัน มีเพียงเจ็ดชิ้นอย่างหนึ่งคือพระพิมพ์หรือพระเครื่อง ซึ่งเป็นภาพนูนต่ำ เราถือว่าเป็นประติมากรรมอิสระ เพราะไม่ได้ตกแต่งอะไร

ส่วนภาพลอยตัว ก็มักจะเป็นประติมากรรมอิสระเสียส่วนมาก เช่นอนุสาวรีย์รัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๖

พระเจ้าตากสิน ฯลฯ แต่ก็ยังมีภาพลอยตัว ที่ตกแต่ง
ส่วนอื่นจนกลายเป็นประติมากรรมตกแต่งไป ตัวอย่าง
เช่นรูปทหาร ตำรวจ ที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ จังหวัด
พระนคร ถือว่าเป็นประติมากรรมตกแต่ง เพราะตก
แต่งอนุสาวรีย์ใหญ่อีกทีหนึ่ง

วัสดุที่นำมาใช้ในงานประติมากรรม มักจะใช้วัสดุ
ที่หาได้ง่ายตามธรรมชาติ แล้วแต่ถิ่นที่จะหาสิ่งใดได้
มาก แต่เท่าที่นำมาสร้างในงานประติมากรรมไทยเท่าที่
ค้นพบมีวัสดุดังนี้

๑. หิน ในสมัยโบราณใช้กันมาก เช่นสมัย
ลพบุรี ขอมใช้หินต่าง ๆ มาแกะสลักเป็นประติมากรรม
ตกแต่ง พระปรางค์มากมาย แม้ในสมัยรัตนโกสินทร์
ก็ยังมี เช่นที่รอบพระอุโบสถวัดพระเชตุพน ฯ มีภาพ
ปูนดำเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งแกะสลักด้วยหินอ่อน มีอยู่
รอบพระอุโบสถ ปัจจุบันมีผู้นิยมใช้ก็อปปลวดคล้ายนี้
ออกขายแก่ประชาชนชาวต่างประเทศกันมากมายทีเดียว

ผู้ที่ต้องการจะชมของจริง เชิญชมได้ที่วัดพระเชตุพน ฯ
พระนคร

๒. แว่ หรือพวกโลหะต่าง ๆ ซึ่งมักจะนำมา
หล่อพระพุทธรูปกัน แว่ที่ใช้กันก็มี ทองคำ เงิน นาค
รวมเรียกว่าสามกษัตริย์ ส่วนสามกษัตริย์ประเภทราคา
ถูกอีกคือ ทองเหลือง ตะกั่ว ทองแดง (เขาเรียกสาม
กษัตริย์เหมือนกัน) ที่นิยมหล่อพระพุทธรูปกันมาก
คือเอาทองแดงกับทองเหลือง ผสมกันเรียกว่าสัมฤทธิ์
และยังมีโลหะอีกชนิดหนึ่ง คือชินในวัดพระเชตุพนฯ มี
ฤๅษีตัดตนที่ทำได้ด้วยชิน ปัจจุบันพระเครื่อง ๒๕ พุทธ-
ศตวรรษ ซึ่งประชาชนนิยมเข้ากันมาก ก็ทำได้ด้วยชิน
ชินนี้เขาใช้เงินกับตะกั่วผสมกัน ถ้าใช้เงินผสมมากเรียก
ว่าชินเงิน ถ้าใช้ตะกั่วผสมมากเรียกว่าชินตะกั่ว

๓. รัตนะ มีพระที่ทำได้ด้วยรัตนะ คือพระแก้ว
มรกต ทำด้วยมรกต ตามตำนานกล่าวว่ามาจากลังกา
พระมหากษัตริย์ลังกาพระราชทานให้พม่า เสด็จมา
ทางทะเล เรือล่มเอาถ้ำม พระแก้วมรกตหายสาบสูญไป

ในตอนหลังมีผู้พบในเจดีย์แห่งหนึ่ง ว่าเป็นองค์เดียวกับที่นำมาจากลังกา แต่ไม่ใช่มรกต กล่าวว่าเป็นหยก เข้าใจว่าทำขึ้นใหม่ ใช้หยกคริสเซียมซึ่งมีสีเขียว คงจะหามรกตไม่ได้จึงใช้หยกแทน แต่ก็มีค่ามากเช่นกัน ตามที่บางคนกล่าวว่าสร้างใหม่นี้ ก็เพราะสันนิษฐาน คงไม่ใช่ช่างลังกาทำ มีลักษณะใกล้เคียงช่างเชียงแสน จึงเชื่อว่าไม่ใช่องค์เดิม แต่ก็ยังถือว่า พระแก้วมรกตก็คือรัตนะอยู่นั่นเอง

๔. ไม้ นิยมทำกันมากมายทีเดียว มักจะเป็นพวกประติมากรรมตกแต่ง เพราะเมืองไทยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้

๕. ปูน นิยมทำกันมากเช่นกัน ทำทั้งพระพุทธรูปและประติมากรรมตกแต่ง เช่นลวดลายปูนปั้นเพื่อตกแต่งโบสถ์ วิหาร พระปราสาท เจดีย์ต่าง ๆ

๖. ผงดินผสมหิน ทำเป็นพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ

๗. ดิน มีทั้งดินดิบและดินเผา มักนิยมทำพระเครื่องกันมาก ดินดิบแต่กว่าดินเผา

๘. เกสรดอกไม้ นิยมทำพระเครื่องกันมาก เหมือนกัน โดยเอาเกสรดอกไม้อะไร ๓๐๘ ชนิดมาผสมกันเข้า

๙. ข้าวและอาหาร ยังนำมาโขลกให้เป็นปุย แล้วทำเป็นพระเครื่องได้

พระองค์ใหญ่ ๆ มักจะทำด้วย หิน สัมฤทธิ์และ ปูน เพราะอย่างอื่นทำยาก บางอย่างราคาแพงมากด้วย

วิวัฒนาการของพระพุทธรูปไทยสมัยต่าง ๆ

จะขอล่าวดเฉพาะพระพุทธรูป ที่คนไทยสร้างขึ้น ซึ่งเริ่มแต่สมัยเชียงแสนเป็นต้นมา ส่วนสมัยอื่นๆถือว่า คนไทยไม่ได้สร้างไว้ จะหาอ่านได้จากหนังสืออื่น ในที่นี้จะขอล่าวดเฉพาะของไทย ซึ่งจะเริ่มตามลำดับดังนี้

๑. สมัยเชียงแสน แบ่งออกเป็น ๒ สมัยด้วยกันคือ

ก. เชียงแสนรุ่นแรก นับว่าพระพุทธรูปสมัยนี้ ได้รับการยกย่องมาก ฉ่างามทัดเทียมกับพระพุทธรูปสุโขทัยทีเดียว บางท่านถือว่าสุโขทัยเป็นอันดับหนึ่ง ส่วน เชียงแสนยังเป็นรองเท่านั้น พระพุทธรูปสมัยเชียงแสน มีลักษณะดังนี้

๑. นิยมสร้างพระวรกายของบวชอัน
๒. นิยมทำนางขัตตมาภิเษก หรือนางขัตตมาภิ
ษัตเดียว

๓. พระหัตถ์อม คล้ายมือเด็ก

๔. พระพักตร์อม พระทนต์เป็นปม ซึ่งเป็น
เรื่องของศิลปะว่าเป็นคาง ๒ ชั้น พระขนงโค้ง พระ
นาสิกงุ้ม พระโอษฐ์เล็ก

๕. พระอุระนูนพอสมควร

๖. ตั้งขาปฏิสนธิ เนื้อพระอุระ เพราะพระอุระ
นูนนั่นเอง ถ้าทำตั้งขาปฏิสนธิจะนูนมากดูไม่งาม

๗. พระรัศมีเป็นต่อมกลม เส้นพระศกเป็นต่อม
กลมใหญ่ หรือเป็นก้นหอยไม่มีไรพระศก

จะเห็นได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างกลมกลืนกันอย่างยิ่ง
จึงงามดูสมมุติขทัยได้ทีเดียว นักเล่นพระมักแบ่งชั้นต่างๆ
ของพระพุทธรูปสมัยเชียงแสนออกเป็นสิ่งที่ ๑ ๒, ๓ คำ
ว่าสิ่งที่เด่นคำ ซึ่งคนทางภาคเหนือใช้เรียกพระพุทธรูป
ที่งามมากกว่า พระสิ่งที่ ทางใต้เรียกว่าพระพุทธรูปศักดิ์

ซึ่งอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มีการสงวนไว้ ปิดทองรูปจำลองในวันสงกรานต์ บางท่านกล่าวว่า พระพุทธรูปองค์ของจักรีวงมกว่าองค์ซึ่งอยู่ในวัดพระสิงห์เชียงใหม่ แต่องค์เล็กกว่า ขณะที่คนทางภาคเหนือเรียกสิงห์ๆ ก็หมายความว่าว่างามมาก ถ้าหากว่าสิงห์ ๒ ก็งามน้อยลง ส่วนสิงห์ ๓ ทำเลียนแบบสุโขทัย งามน้อยมาก สิงห์ ๓ นี้แหละที่เป็นแบบเชียงแสนรุ่นหลังซึ่งจะกล่าวต่อไป

ข. **เชียงแสนรุ่นหลัง** ลักษณะพระพักตร์รูปยาว คล้ายสมัยสุโขทัย มีพระรัศมีเป็นเปลว เส้นพระศกละเอียด มีไรพระศก นั่งขัดสมาธิราบ ชายสังฆาฏิยาว เส้นไม้อ่อนระทวยแต่อย่างใด จึงไม่งามไม่สมส่วนชาวภาคเหนือจึงให้ชื่อว่า สิงห์ ๓ ดังกล่าว

๒. **สมัยสุโขทัย** ยังแบ่งฝีมือช่างออกเป็น ๕ สมัย หรือ ๕ หมวดด้วยกันคือ

ก. **หมวดใหญ่** สวยงามพอใช้ มีลักษณะดังนี้คือ พระพักตร์คล้ายผลมะตูม หรือลูกไข่ พระนลาฏ

กว้างสมส่วนกับพระปรารักษ์ พระเกตุมาลา หรือพระ
รัศมีทำเป็นเปลวสูงขึ้นไป พระอังกาบกว้าง คู่มือฉาย
พระอรุณนุเด็กน้อย นิยมทำนั่งขัดสมาธิราบ

ข **หมวดก้าแพงเพชร** พบในเขตจังหวัดกำแพง
เพชร สวยงามมากพอใช้ไม่ด้อยไปกว่าหมวดใหญ่
ลักษณะก็คล้ายคลึงกัน ประพิมประพายเป็นสตรีงาม
๕ ๕
งามดม

ค. **หมวดพระพุทธรูปนรราช** ซึ่งเจริญรุ่งเรืองที่สุด
และนับว่างามที่สุดของสมัยสุโขทัย และสมัยอื่นๆคือ
พระพุทธรูปนรราช อยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก (ยังมีองค์เล็ก
อีกองค์หนึ่งคือพระพุทธรูปนรสีห์) พระพุทธรูปองค์นี้แหละ
ที่ทำให้คนนิยมยกย่องว่า สุโขทัยเยี่ยมที่สุด พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เอามา
กรุงเทพฯ แต่เห็นประชาชนทางภาคเหนือรักมาก จึง
ไม่นำมา เพียงแต่จำลองไว้ที่วัดเบญจมบพิตร จ. พระ
นคร

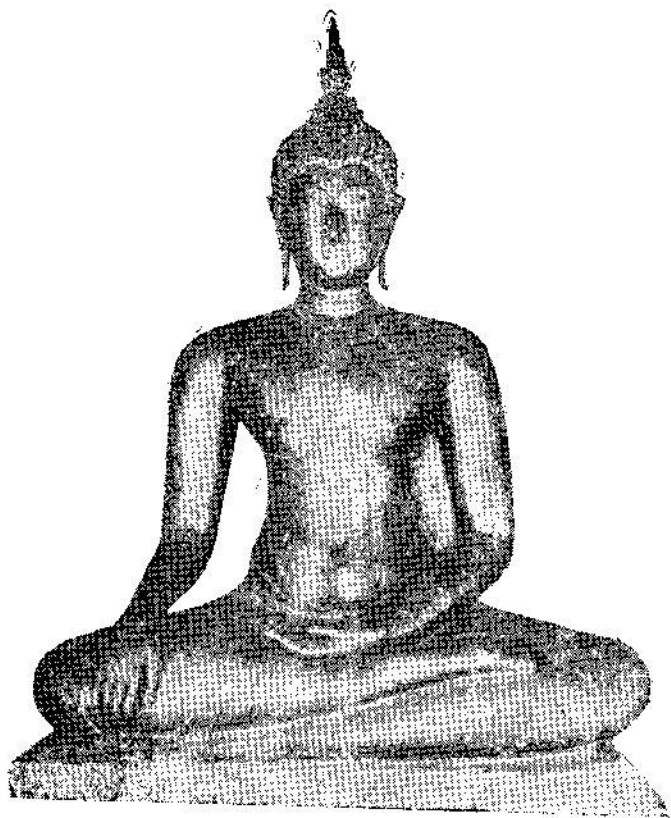
ลักษณะของพระพุทธรูปหมวดพระพุทธรูปนรราช

พระพุทธรูปสมัยเชียงแสนรุ่นแรก

เศียรพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย

พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย

พระพุทธรชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ,
พิษณุโลก (สมัยสุโขทัย)

ก็เหมือนกับหมวดใหญ่และหมวดกำแพงเพชรนั่นเอง แต่ดูงามกว่า คือพระพักตร์พระนลาฏกว้างรับกับส่วนพระปรางค์ซึ่งอุ้มอ้มเอิบ ลักษณะยิ้มละไม บางขณะก็ดูคล้ายจะเคร่งขรึมบ้าง

ง. **หมวดพิษณุโลกชั้นหลัง** ชักจะเสื่อมลงแล้ว แต่ก็ยังดีกว่าเชียงใหม่ชั้นหลัง ลักษณะรูปทรงเป็นทรงสี่ปี่

จ. **หมวดเบ็ดเตล็ดหรือหมวดวัดตะกวน** พบครั้งแรกที่วัดตะกวน ดีกว่าหมวดพิษณุโลกชั้นหลังขึ้นมาหน่อย พระพักตร์รูปไข่อันชั้น มีวิธผสมสัมฤทธิ์ได้สวยและดีมาก จึงไม่ตกต่ำมากนัก

จึงเห็นได้ว่าพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยนี้ มีลักษณะส่วนรวมเหมือนกัน แต่ทั้งงามที่สุดก็ไม่ใช่ว่าจะงามทุกหมวดคงกล่าวแล้ว

๓. **สมัยอยุธยา** ยังแบ่งออกได้เป็น ๒ รุ่นด้วย
กันคือ:—

ก. **อยุธยาแรกหรือสมัยอุทอง** นั้นเอง ซึ่งสี่ปี่

พระพุทธรูปแบบลพบุรี
(แบบอยุธยาสมัยแรก รับอิทธิพลจากแบบนี้)

รูปพระพุทธรูปสมัยอยุธยา สมัยแรก

(7)

ไม่สวยงาม พระประธานตามวัดต่างๆ ในกรุงเทพฯ มักไม่ใช่ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์สร้างเลย ปรากฏว่า เขามาจากสุโขทัย เชียงแสนและอยุธยา เช่นที่วัดพระเชตุพนฯ วัดสุทัศน์ วัดบวรนิเวศน์ เป็นต้น แต่ก็มีการสร้างพระพุทธรูปไว้บ้างเหมือนกัน ซึ่งพอจะถือเป็นแบบรัตนโกสินทร์ได้ ๒ สมัยคือ— ก. **รัตนโกสินทร์สมัยแรก** ช่างได้หล่อไว้องค์หนึ่งคือพระประธานวัดมหาธาตุ จ. พระนคร เพื่อให้เป็นแบบรัตนโกสินทร์สมัยแรก ลักษณะเป็นแบบอย่างของพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยกับอยุธยารุ่นหลังปนกัน คือส่วนกว้างกับส่วนสูงไม่สัมพันธ์กัน หน้าตักกว้างเกินไปจึงไม่สัมพันธ์กับส่วนสูง ช่างเองก็รู้ตัวจึงหาวิธีปิดมิดด้วยการตกแต่งแบบอยุธยารุ่นหลัง คือที่ฐานทำอย่างละเอียดงดงามทีเดียว นอกจากนี้ก็มีลักษณะที่แตกต่างกับสมัยสุโขทัยและอยุธยารุ่นหลังก็คือ การทำพระเกตุมาลาหรือพระรัศมีสูงกว่า เส้นพระศอกก็ละเอียดกว่า

น. **รัตนโกสินทร์สมัยหลัง** ตอนนั้นแบบตะวันตกเข้า

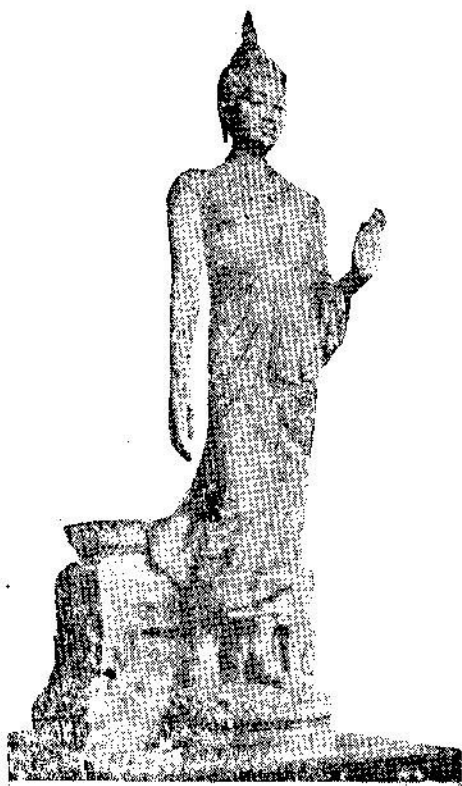
มามีอิทธิพล ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และอื่นๆ จึงสร้างพระพุทธรูปทำเหมือนคนจริงมากขึ้น รวมทั้งจิวรึกเหมือนจริงมากขึ้น ได้แก่พระปางขอฝน ซึ่งสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๔ - ๕ ปัจจุบันนี้อยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

นอกจากนี้ ในสมัยรัตนโกสินทร์ยังนิยมสร้างพระพุทธรูปองค์เล็กๆไว้บูชาตามบ้าน ซึ่งบางแห่งก็ทำได้ดีและสวยงามมาก

๕. สมัยปัจจุบัน หรือสมัยรัฐธรรมนูญ ที่พอจะถือว่าเป็นแบบปัจจุบันได้ก็คือพระพุทธรูปปางลีลา ซึ่งสร้างจำลองไว้ก่อนที่จะสร้างที่พุทธมณฑล พระพุทธรูปปางลีลาสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ (๒๕ พุทธศตวรรษ) ลักษณะเหมือนคนจริงมากขึ้นเช่นกัน แต่ก็ยังเอาแบบพระพุทธรูปปางลีลาสมัยสุโขทัยด้วย ที่เห็นเด่นชัด คือพระเศวตมาลา หรือพระวศิษฐ์ยังเป็นเปลวอยู่ แต่ลักษณะพระวรกายก็เหมือนคนจริงขึ้น คือมองเห็นกล้ามเนื้อบ้าง จิวรึกเป็นวง เหมือนพระห่มจีวรจริงๆ นนทและทุกอย่างเป็นแบบปัจจุบันได้ นอกจากนี้ก็ยังนิยมสร้าง

พระพุทธรูปองค์เล็กๆ ไว้บูชาตามบ้าน ซึ่งยังทำแบบเดิมอยู่เช่นกัน มีผู้เล่าว่าที่จังหวัดเชียงใหม่ มีการทำพระจำลองกันมาก อาจจะเอาพิมพ์มาจากเดิมก็ได้.

พระพุทธรูปปางลีลา สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐
ที่
ถาวรสถาน
วัด
กุฎี
บ้าน
แม่
จันทน์

ประติมากรรมตกแต่งของไทย

สำหรับงานประติมากรรมของไทย เท่าที่มีเหลือ
อยู่ปัจจุบันนี้ก็มีมักจะเป็นพวกภาพปูนดำ และปูนสูงเสียด
เป็นส่วนมาก ส่วนภาพลอยตัวก็มีบ้างเหมือนกัน การ
ตกแต่งก็มักตกแต่งอาคารต่างๆ เช่น โบสถ์ วิหาร
พระปราสาท เจดีย์ บันไดทางเข้า ฐานประตู บานประตู
ของโบสถ์วิหารและอื่นๆ วัสดุที่ใช้ก็จะเป็นไม้เสียด
ส่วนมาก คือเอาไม้มาแกะสลัก นอกจากนั้นก็มรดกปูน
ปั้นโดยใช้ปูนมาปั้นขณะที่ปูนกำลังเปียกอยู่ ส่วนวัสดุ
อื่นๆก็มีบ้างเช่น โลหะ หิน ดินเผา เป็นต้น ต่อไปนี้จะ
ได้กล่าวถึงประติมากรรมตกแต่งของไทย ตั้งแต่สมัย
เชียงแสน เป็นต้นมา

๑. สมัยเชียงแสน ส่วนมากก็เป็นไม้จึงเหลือ
ให้เห็นน้อย แต่ที่ทำได้ด้วยวัสดุอื่นก็มีบ้าง เท่าที่ค้นพบ
ว่าเป็นประติมากรรมตกแต่งของสมัยเชียงแสน ก็คือ

เครื่องคายนัตถราชชายคาของโบสถ์ วิหารเรียกว่า "หูช้าง"
ทำเป็นแผ่นกระดานทึบเหมือนกับรูปฉาก สำหรับติดกับ
มุมรับน้ำหนักของชายคา ไม้แกะสลักไม้เป็นรูปงู หรือ
พระยานาค

นอกจากนี้ ก็ยังมีภาพปูนปั้นเป็นรูปพระยานาค
บ้าง สิงห์บ้าง เพื่อเป็นทางขึ้นบันได เช่นบันไดทาง
ขึ้นพระธาตุขยสเทพ เป็นต้น ภาพปูนปั้นที่ฐานสถูป
วัดพระเจดีย์เจ็ดออด จังหวัดเชียงใหม่ ก็ทำได้
สวยงามมาก

๒. สมัยสุโขทัย มีอยู่มากมายเหมือนกัน ดังนี้

ก. ลวดลายปูนปั้นที่วัดนางพระยา อำเภอ
สวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย วัดกระดังงาของหลวง วัด
มหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น ตัวอย่างเช่นลวดลาย
ปูนปั้นบนเสาศีรษะหรือหัวเสาศีรษะที่เรียกว่าเสาศีรษะของวัด
มหาธาตุ (ตั้งรูป) นอกจากนี้ก็ยังมีภาพปูนปั้นที่ฐาน
พระเจดีย์ ที่วัดเจดีย์สี่ห้อง เป็นภาพเทวดาชั้นนุหม้อ

นำชิ้นศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งส่วนบนเป็นลายเครื่องไม้อย่าง
สวยงามอีกด้วย

ข. ภาพสลักหิน ได้แก่ภาพสลักลวดลายบน
เพดานในช่องกำแพงมณฑป วัดศรีชุม อำเภอเมือง
จังหวัดสุโขทัย ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ค. ภาพสลักไม้ ได้แก่ภาพลายเพดานของห้อง
ใต้พระปรารักษ์ วัดมหาธาตุ อำเภอศรีดิษนาลัย จังหวัด
สุโขทัย ทำด้วยไม้ปูลู มีลายจำหลักปิดทอง ลายกลาง
เป็นตอกบัวธรรมจักร มีลายมุมประกอบด้วย ปัจจุบัน
อยู่ที่พิพิธภัณฑสถานสุโขทัย

นอกจากนี้ยังมีเครื่องบนดินเผา ซึ่งใช้เป็นเครื่อง
ประกอบ และตกแต่งหลังคาของสมัยสุโขทัยอีกด้วย
เครื่องบนดินเผาทำเป็นเทพนม และหัวมังกร ซึ่งทำ
ด้วยดินเผาเคลือบสีชาว มีลวดลายอย่างขามสังคโลก
จะดูได้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งนำมาจากวัด
ศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

๓. สมัยอยุธยา ประติมากรรมตกแต่ง ที่ควร
ทราบมีดังนี้

ก. ภาพสลักไม้บ้านประตูวัดพระนัญจิง ภาพสลักไม้ประตูพระวิหารน้อย วัดหน้าพระเมรุ อโยธยา และภาพสลักไม้ประตูตำหนักสมเด็จพระเจ้าตากโม ในวัดสุวรรณ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งทั้ง ๓ แห่งนี้ นับว่าเป็นฝีมือช่างดีเยี่ยมทีเดียว ลักษณะของภาพเป็นแบบครึ่งประติมากรรม และครึ่งธรรมชาติ

ข. ลวดลายปูนปั้นที่วัดกุหาทอง อโยธยา

นอกจากนี้ ก็ยังมีประติมากรรมตกแต่งที่นับว่าเจริญขึ้นมากในสมัยอโยธยาตอนปลาย ก็คือการทำพระทรงเครื่อง เพราะไม่ถนัดทางการปั้นรูปคน จึงหันมาตกแต่ง เพื่อปกปิดส่วนไม้ที่เสีย ดังนั้นประติมากรรมตกแต่งจึงเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยนี้

๔. สมัยรัตนโกสินทร์ มีดังนี้

ก. ภาพสลักไม้บ้านประตูวัดสุทัศน์ พระนคร ซึ่งเป็นพระหัตถ์ของ สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นับว่าเป็นภาพสลักไม้ที่จัดว่าเป็นฝีมือช่างเยี่ยม ชิ้นหนึ่งของสมัยนี้ ซึ่งในภาพมีลายเคลือบไม้ประดับขัดกับ

ภาพคนและสัตว์ แสดงสัดส่วนได้ดีมาก นอกจากนี้ก็มีภาพสลักไม้ที่หย่องหน้าต่าง ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ซึ่งแสดงฝีมือได้เยี่ยมพอ ๆ กัน

๒. ภาพสลักหินอ่อนเรื่องรามเกียรติ์ รอบฐานโบสถ์วัดพระเชตุพน ฯ พระนคร เป็นแบบภพพนุนต่ำ แสดงเรื่องรามเกียรติ์ตลอดเรื่อง ฝีมือวิจิตรงดงามยิ่ง ปัจจุบันมีผู้นิยมก๊อปปี้ลวดลายเหล่านี้ เพื่อนำไปจำหน่ายแก่ชาวต่างประเทศกันเป็นจำนวนมาก

๕. สมัยรัฐธรรมนุญหรือปัจจุบัน มีงานปั้นและลวดลายที่ประกอบอาคารโรงเรียนเพาะช่าง เช่น หน้าบัน บัวหัวเสา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีภาพพนุนต่ำแบบสากลหรือแบบไทยสมัยใหม่ ที่ประกอบอนุสาวรีย์ต่างๆ เช่นอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย พระนคร อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินธนบุรี อนุสรณ์ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น

รูปสลักหิน แบบนูนต่ำ
รอบพระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ